

Boklansering: Quislings Ran. HL-senteret 19-10-2017.

Berit Reisel

Jeg vil gjøre et dypdykk og si noe om den institusjonen som holder hus her, og som har gjort huset til det det er i dag.

Ideen om "HL-senteret" tok form for temmelig nøyaktig tjue år siden. Da hadde vi nettopp levert rapporten vår om: Inndragning av jødisk eiendom under den 2. verdenskrig. Et arbeid som ble påbegynt under justisminister Grete Faremo i 1996, og avsluttet under Gerd Liv Valla året etter. Utvalget delte seg som kjent i et flertall og et mindretall og Bjarte Bruland og jeg, som utgjorde mindretallet, fikk ikke engang være med på Vallas kontor da overrekkelsesseremonien fant sted. Vi måtte stå på gangen. Det opplevdes derfor som intet mindre enn et mirakel da Jagland-regjeringen besluttet å bruke nettopp mindretallsrapporten som utgangspunkt for det videre arbeidet med en økonomisk kompensasjon. Og vi begynte å planlegge. Fra vår lille minoritet var 230 familier helt utslettet. Ingen erstatning eller kompensasjon kunne bringe dem tilbake, men deres eierskap til historien var like selvfølgelig som vår. Man kunne med andre ord tenke seg en lot som var deres og som kunne brukes til viktige formål, som å opprette en institusjon der man lærer av historien og der vårt homogene samfunn kan studere seg selv og lære av erfaring. Ideen ble altså å opprette et kompetansesenter og en undervisningsinstitusjon med et komparativt perspektiv. Utover høsten 1997 ble det klart at regjeringen ville bruke det eneste

identifiserbare beløpet i hele det økonomiske destruksjonssystemet som basis for et tilbakeføringsbeløp. Den 7. mai 1945, sto det 24 millioner kroner i Norges Bank på kontoen: Den jødiske fellesmasse. Dette ble nå omregnet til 450 mill. i 1997 kroner, og dannet utgangspunktet for tilbakeføring som del av et restitusjonsoppgjør. Det var Justisminister Høybråten som tok forslaget til Stortinget der det fikk politisk oppslutning på tvers av de politiske skillelinjene, med unntak av Fremskrittspartiet. Det ble til slutt et enstemmig vedtak idet FrP tilsluttet seg subsidiert, og arbeidet med stortingsproposisjon nr. 82 av 1997-98, kunne starte. Og der, i eget avsnitt punkt 5.1.3, står det under overskriften: Opprettelse av et senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteters stilling i Norge:

«En av de viktigste lærdommer fra den 2. verdenskrig og Holocaust er hvor utsatte minoriteter er for fordommer, hat og forfølgelse, som i ytterste konsekvens ledet til historiens mest systematiske og grusomt gjennomførte folkemord.

Et beløp på 40 millioner kroner foreslås derfor benyttet til etablering og drift av et dokumentasjons- og kompetansesenter.»

Grunnkapitalen var sikret og stiftelsen: Senter for studier av Holocaust og Livssynsminoriteters stilling i Norge, var en realitet.

Men så langt var den jo bare en ide. Hvor den skulle holde hus, se det var absolutt i det blå. Beslutningen om å benytte Villa Grande kom

først for alvor under Bondevik med Dørum som justisminister, og det skulle dessuten mange fotfolk til i tillegg til politisk velvilje for å få konseptet opp å stå. Selv var jeg skeptisk til å begynne med og redd det ville bli for vanskelig å omskape denne mastodonten av en koloss der man så tydelig kunne se at det var blitt spilt Wagner, til noe som kunne formidle det vi ønsket. Men slik ble det, og det ble fint. Og da vi åpnet i august 2006 hadde arkitekter og kunstneren Arnold Dreyblatt gjort huset om til vårt eget. Hans verk "Innocent Questions" fikk selv Wagner til å forstumme, slik at huset ble fylt med våre egne stemmer og våre egne fortellinger. Og nå har huset i tillegg fått sin egen fortelling mellom to permer. Det gir den store historien et nytt fundament og gjør historiene enda mer meningstunge.

Når vi beveger oss i dette landskapet som heter annen verdenskrig er det ofte slik at vi beveger vi oss på en arena der myter slåss mot realiteter. Vår erfaring er dessuten at mytene har størst overlevelsessevne. Vi må derfor aldri slutte å utforske og å presentere virkeligheten. **Quislings Ran** er boken om virkeligheten, og jeg håper den vil holde mytene unna en lang stund.